



علی اکبر حسینی

شده شگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

برای پرورش انسان کامل از کجا آغاز کنیم ؟

برای ساختن انسان کامل و آگاه و تربیت و تعلیم صحیح او ، عواملی موثر ، دست اندرکار است و از نظر زمانی هیچ وقتی برای این کار ، در اسلام دیر نیست و جلوی خطر و ضرر را از هر جا و در هر سنی بگیریم ، مفید است .

سراغاز و نخستین مرحله و سنگ اول بنا ، نه تنها از دوران کودکی و دوران جنینی بلکه حتی پیش از آن ، از خصوصیات پدر و مادر و

تعلیمی و تربیتی اسلامی

افکار و روحیات آنان سرچشمه می‌گیرد... بنابراین مراحل تربیتی انسان باید بطور کلی مورد بررسی قرار گیرد که در این مختصر نمی‌گنجد.

مسئولیت پدر و مادر

نقش پدر و مادر در میان نقشهای موثر محیط، دبستان، دبیرستان، دانشگاه، اداره و اجتماع حساستر و چشمگیرتر است. در قرآن کریم و روایات اسلامی دهها آیه و روایت درباره اهمیت و ارزش مقام پدر و مادر، آمده است و حتی احترام و احسان و نیکی به آنان در ردیف عبادت خدا، شمرده شده و در کنار آن آمده است. "پروردگارت حکم کرده است که جزا و کسی را عبادت نکنید و درباره پدر و مادر احسان و نیکی نمائید" (۱)

امام صادق (ع) فرمود: بهترین اعمال سه چیز است ۱- برپا داشتن نمازهای پنجگانه در وقتهاش ۲- احسان و نیکی به پدر و مادر ۳- جهاد در راه خدا (۲)

در پاسخ این پرسش که چرا مقام پدر و مادر این همه والا و ارزنده است مگر چه خدمت گزانهایی جز تولید فرزند آنهم در اثر ارضاء غریزه جنسی تحریک شده و انتقال سلول زنده‌ای در رحم مادر انجام داده است، که شایسته این مقام و سفارش خداوندی شده است؟ آیا تنها زحمت چندین ماه مادر و پدر سبب این همه سفارش شده، یا در کنار آن مسئولیت مهمتری نهفته است که آن حراست و نگهداری و تربیت صحیح و رشد فکری و تعلیم صحیح فرزندان است که نخستین بار، متوجه والدین است و در مقابل حقوق او برگردن فرزندان، حقوق مهمی نیز برگردن والدین نسبت به

فرزندان است که خوشبختانه این حق طرفینی در احادیث پیامبر (ص) و امامان بصراحت بیان شده است.

پیامبر (ص): همچنانکه پدرت بر تو حقی دارد، فرزندان نیز بر تو حق دارند" (۳)

پیامبر اسلام (ص) فرمود: "همچنانکه فرزند در اثر نافرمانی عاق پدر و مادری شود، پدر و مادر نیز ممکن است در اثر عدم انجام وظیفه نسبت به فرزندان، عاق فرزند شوند... (۴)

پیامبر (ص) فرمود: "خداوند لعنت کند پدر و مادری را که باعث عاق فرزند شوند (۵)

امام چهارم (ص) فرمود: "حق فرزندت آن است که متوجه باشی که اگر چه خوب باید باشد از تو پدید آمده و در این جهان به تو نسبت دارد و در تربیت و تادیب او مسئولیت داری. در خداشناسی باید او را راهنمایی کنی و در اطاعت پروردگساره یارایش نمایی و رفتار تو با فرزندت باید همانند رفتار شخصی باشد که یقین دارد که در مورد احسان او، پاداش نیک خواهد داشت و درباره پدر رفتاری به او کیفر خواهد دید (۶)

علی (ع) فرمود: "چنان نباشد که به واسطه تو خانواده و خویشانت، بدبخت‌ترین و شقی‌ترین مردم باشند" (۷)

پیامبر (ص) فرمود: هرکس دختری داشته باشد و او را خوب تربیت و تادیب نماید و در تعلیم او کوشش کند و اسباب رفاه و آسایش او را فراهم سازد، آن دختر او را از آتش جهنم نجات می‌دهد (۸)

"... فرزندان را در نیکوکاری یاری کنید هرکس بخواهد می‌تواند عقوبت را از فرزندان خارج سازد" (۹)

امام چهارم (ع) در صحیفه سجادیه در قسمت دعای بفرزندش ، می فرماید :
" خداوندا ، مرا در تربیت و تادیب فرزندانم یاری فرما و کمک کن . "

در رابطه با همین مسئولیت و نقش پدر و مادر در نجات فرزندان و سعادت آنان است که قرآن کریم می فرماید :

" ای مومنان خود و خانواده تان را از آتشی که آتش زنه آن انسانها و سنگها هستند نجات دهید " (۱۰)

و بخاطر اینگونه مسئولیت و نقش آفرینی در سرنوشت کودک و سعادت و شقاوت او است که پدر و مادر چنان مقامی دارند . نقش انسان سازی آنهاست که می تواند فرزندی خوش خلق ، مهربان و انسان دوست ، خیرخواه ، آزادمنش شجاع و عدالت خواه و عدالت پرور و باایمان و درستکار و شریف و خدمتگزار ، بار آورد که در دنیا و آخرت سعادت مند باشد با خدای نکرده ، عوض انسان ، افعی و گرگ درنده و خونخوار و یلید و گمراه و گمراه ساز و خائن و بیست ، بدبخت و شقی در دنیا و آخرت ، بزاید و یا چنان فرزندی بار آورد !!

و بهمین جهت پیامبر اسلام (ص) می فرماید :
بهترین هدیه پدر به فرزندش ادب و تربیت نیکوی او است !!

اکثر مردان بزرگ و با شخصیت ، عظمت و اقتدار خویش را از دامان مادران و پدران با ایمان و بزرگواری کسب کرده اند .

در تاریخ بیلهقی آمده است که " حسنک وزیر " که مبارز و شجاع و تسلیم ناپذیر بود و بهمان علت توسط سلطان مسعود بدار آویخته شد ، چون آزادیخواه بوده و متملق و چاپلوس نبود ، مدتها

بدنش را برجوبه دار برای عبرت دیگران باقی گذاشتند .

او مادر فهمیده و بیدار و آگاهی داشت که می گویند روح بلند آن وزیر ، مرهون تربیت صحیح او بوده است .

برای اینکه زهرچشمی از مادر او و دیگران گرفته شود ، او را در کنار جنازه پسرش آوردند تا جمله ای در اثر تحریک عواطف و احساسات ، به سلطان مسعود بگوید و بهانه ای برای شکنجه و آزار و قتل او شود . . .

او نگاهی به جنازه فرزند انداخت . اصرار کردند چیزی بگو و احوانا از اعمال پسر اظهار نفرت و بیزارى نما .

مادر زیرک و فهمیده جمله ای جالب انتخاب کرد که نتوانستند دست آویزش قرار دهند . . . پس از تحلیل از پسر گفت : بزرگ مردا ، سلطانی چون محمود ، این جهان را به تواد و سلطانی چون مسعود ، آن جهان را .

یعنی توبیگناهی و مظلوم کشیده شدی و در آخرت در بهشت جاویدان خواهی بود . نقش مادران در پرورش روح تقوا و ایثار فرزندان ، بسیار موثر است ، در آغاز اوچ گیری انقلاب و پس از پیروزی و دوران جنگ تحمیلی مادران شهید پرور و ایثارگر ملت مان را مشاهده کرده ایم که در تربیت فرزندان شجاع و فداکار چقدر موثر بودند . استاد مستر شسترامریکائی در کتاب اختناق ایران در باره انقلاب مشروطیت می گوید : " زنان نقاب پوش ایران در اوچ گیری انقلاب مشروطیت نقش بسزائی داشته اند .

مرحوم شیخ انصاری فقیه و مرجع بزرگواری شیعه رحمه الله علیه در مرگ مادرش بشدت می گریست با آنکه مادرش پیرو بود ، یکی از شاگردان مورد احترام او برای دلجوئی به استادش ، گفت

شما با این مقام و مرجعیت عامه، شایسته نیست برای پیر زنی، این چنین گریه‌کنی؟
 فرمود: هنوز بمقام شامخ مادر نرسیده‌ای، زحمات فراوان او بود که مرابه این مقام رسانید... می‌گویند مادرش هرگز بدون وضو و غسل به او شیر نمی‌داد...
 پیشگیریهای لازم

در رابطه با همین مراقبت‌ها و دقت‌های پیش از تولد است که پیامبر (ص) ضمن حدیث معروفی فرمود: سعادت مند کسی است که سعادت او در شکم مادر پایه‌گذاری شده و بدبخت کسی است که شقاوت او در دوران رحم مادر (جنین) شروع شده باشد.

کودک معصوم که از مآضی وجود نکرده بود ناپس از تولد او را مانند حیوانات یله ورها سازیم اکنون که باعث وجود او شده‌ایم، مسئول تربیت و تعلیم او هستیم بعلاوه مسئولیت مادر برابر جامعه ایجاب می‌کند که به تربیت و تعلیم فرزندان بیشتر اهمیت بدهیم. چون کودکان امروز، مردان و زنان آینده جامعه خواهند بود. از دید باریک بین اسلام تکوین شخصیت انسان نه تنها در دوران کودکی و جنینی، بلکه پیش از آن هم شکل می‌گیرد و وراثت و اخلاق و افکار پدر و مادر در آینده کودک موثر است. بنابراین برای سلامت روح و جسم فرزندان حتی باید به این مرحله هم توجه و دقت کافی مبذول گردد.

به همین جهت در انتخاب همسر توصیه لازم را بعمل آورده و ازگزینش مردان و زنان ناصالح و آلوده یا احمق و بی‌شعور به عنوان شریک زندگانی و پدر و مادر فرزندان آینده، بر حذر داشته است.

پیامبرگرامی اسلام (ص) فرمود: از سبزه‌های

باطراوت روئیده بر مزبله بپرهیزید، پرسیدند سبزه‌های روئیده در مزبله چیست؟ فرمود زنان زیبائی که ریشه‌آلود (و با تربیت غلط و انحرافی پرورش یافته‌اند...) "رَأْيَاكُمْ وَخَضِرَاءَ الدِّمَنِ قَبْلَ مَا خَضِرَ الدِّمَنِ؟ قَالَ، الْمَرْثَةُ الْحَسَنَاءُ فِي مَنَبَتِ السَّوِّ" و نیز فرمود نگاه کنید که چگونه ظرفی را برای پرورش کودکان خویش انتخاب کرده‌اید... تا آنجا که فرمود: "کسیکه دخترش رابه شارب الخمر (معتاد به الکل) تزویج کند، رحم خود را قطع کرده است (از کتاب مکارم الاخلاق)

"کوموله‌سو" استاد تعلیم و تربیت می‌نویسد: "کارمادر، مانند نقاشی نیست که زیباییها را روی پرده نمایان سازد. بکارپیکر تراشی هم که مرمر را حجاری می‌کند شابهت ندارد. او مانند نویسندگانی نیست که اندیشه‌های مغز خود را در قالب الفاظ بریزد بلکه او وظیفه مند است که با کمک بزبان دریک روان انسانی جلوه الهیت را نمودار سازد. (کتاب ما و فرزندان ما ص ۱۸)

نقش وراثت و انتقال ویژگی‌های پدران و مادران، بفرزندان از طریق ژن‌ها که در علم جدید ژنتیک مورد بحث است و به اثبات رسیده است در روایات و بیانات پیامبر اسلام و امامان معصوم (ع) در قرن‌ها پیش بصورت‌های مختلفی بیان شده است که در بحث آینده اشاره خواهیم کرد.

- ۱ - سوره اسراء آیه ۳۵
- ۲ - اصول کافی جلد ۲
- ۳ - مجمع الروایدج
- ۴ - بحارج ۱۰۴
- ۵ - مکارم الاخلاق
- ۶ - مکارم الاخلاق

۷ - غررالحکم

۸ - مجمع الزوایدج ۸

۹ - مجمع الزوایدج

۱۰ - سوره تحریم آیه ۶

۱۱ - مجمع الزوایدج